

Zorgcentrum na Seksueel Geweld

Multidisciplinaire en holistische aanpak

Wat is seksueel geweld?

Definitie

Wat is seksueel geweld?

- ▶ **Elke seksuele handeling tegen iemands wil**, door eender wie, ongeacht zijn/haar/hun relatie tot het slachtoffer in gelijk welke context of omgeving (WHO 2015)
- ▶ vb: aanrakingen, zoenen, verkrachting, ...
- ▶ Belang van geïnformeerde toestemming
  - Bij wet gedefinieerd
  - Centraal begrip binnen seksueel strafrecht

Thee of seks?

Geïnfomeerde toestemming

Juridische definitie

Wat is seksueel geweld?

- ▶ **Hands-off**

- ▶ **Hands-on**

- ▶ **Aantasting van de seksuele integriteit**

- Gedwongen worden tot het plegen van seksuele handelingen
    - Gedwongen worden toe te kijken bij seksuele handelingen
    - Voyeurisme

- ▶ **Verkrachting**

- Seksuele penetratie zonder toestemming
    - Met penis, tong, vingers, voorwerp
    - Om het even in welke natuurlijke of onnatuurlijke opening

- ▶ **Alle vormen van seksueel geweld zijn ernstig en strafbaar**

Minderjarigen?

16j = seksuele meerderjarigheidsgrens

- ▶ <16 jaar kan in principe **geen** toestemming geven voor seksuele handelingen
- ▶ Uitzondering: normale, seksuele ontwikkeling tussen leeftijdsgenoten.
  - ▶ Tussen de leeftijd van 14 en 16 jaar kan men wél toestemmen met seksuele handelingen zolang het leeftijdsverschil met de andere persoon niet meer dan drie jaar bedraagt.
  - ▶ Als het leeftijdsverschil tussen minderjarigen van 14 tot 18 jaar wel groter is dan drie jaar maar zij aangeven dat er wederzijdse toestemming was voor hun seksuele handelingen, is dat eventueel te rechtvaardigen.
  - ▶ Een minderjarige kan echter nooit uit vrije wil toestemmen met seksuele handelingen met bloedverwanten, personen die een erkende positie van vertrouwen, gezag of invloed hebben tav de minderjarige
- ▶ Prostitutie of eender andere vorm van uitbuiting van minderjarigen is uiteraard ook verboden.

Wie zijn slachtoffers van seksueel geweld?

Wie zijn slachtoffers van seksueel geweld?

Algemeen

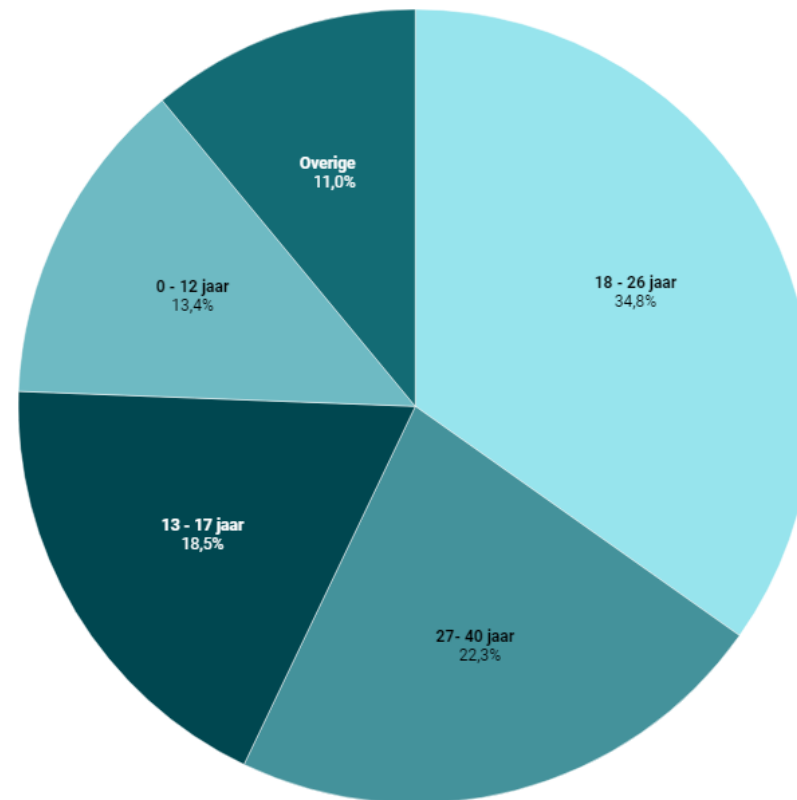
- ▶ Iedereen kan slachtoffer worden
- ▶ Kwetsbaardere groepen:
  - Kinderen en jongeren
  - Mensen zonder veilig sociaal netwerk
  - LGBTQIAP
  - Vluchtelingen en asielzoekers
  - Mensen met een fysieke en/of mentale beperking
  - Psychiatrische voorgeschiedenis

Aanmeldingen ZSG

Kenmerken slachtoffers

Leeftijd op moment van aanmelding

25/10/2017 - 31/12/2022

Aanmeldingen ZSG

Kenmerken slachtoffers

24

jaar

is de gemiddelde
leeftijd van een
slachtoffer in het
Zorgcentrum

90%

van de
slachtoffers

die zich
aanmeldden,
identificeert zich
als vrouw

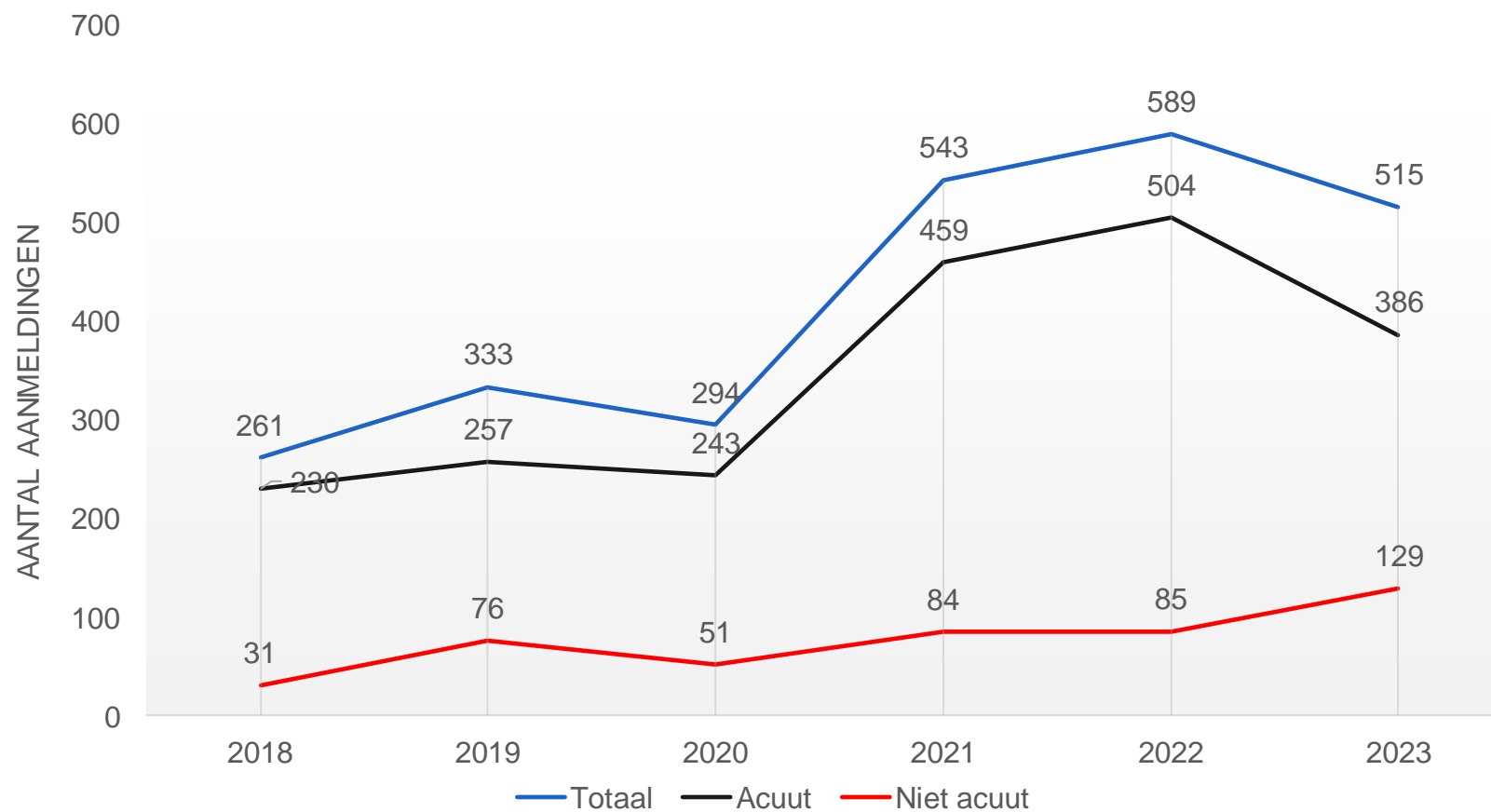
32%

van de
slachtoffers

was minderjarig op
het moment van
de aanmelding

ZSG Gent

Cijfers over seksueel geweld

Wat zijn de gevolgen van seksueel geweld?

Medische gevolgen seksueel geweld

- ▶ Acute gevolgen
- ▶ *Medium tot long-term* gevolgen

- ▶ Fataal
- ▶ Non-fataal

- ▶ Direct
- ▶ Indirect

Medische gevolgen SG

vb

- ▶ Gastro-intestinaal (nausea, braken, abdominale pijn, diarree)
- ▶ Gewichtsveranderingen
- ▶ Cardiopulmonaal (dyspnoe, palpitations, hyperventilatie, ...)
- ▶ Neurologische symptomen (flauwvallen, insomnia, vermoeidheid, migraine)
- ▶ Chronische pijn
- ▶ Levensstijl (zwakke perceptie begrip gezondheid, hoge graad ziekteverlof, frequent medische hulp zoeken, preventieve gezondheidszorg minder frequent, alcohol, drugs,...)

Medische gevolgen SG

vb

- ▶ Reproductieve gezondheidsproblemen (genitale letsels, genitale hypersensitiviteit, chronische pelviene pijn, UWI, ...)
- ▶ Zwangerschapscomplicaties (UWI, PTB, perinatale sterfte, IUGR, ...)
- ▶ Seksuele problemen (verminderd genot, pijnlijk seksueel contact, flash-backs, hoger risico seksueel gedrag, ...)

Psychologische gevolgen

- ▶ Directe reactie
  - ▶ shock, ontkenning, angst, verwarring, paniek, fobie, schuldgevoel, nerveus
- ▶ PTSD
- ▶ Op langere termijn
  - ▶ Depressie
  - ▶ Angst
  - ▶ Suïcide

Sociale gevolgen

- ▶ Stigma door maatschappij, door gezondheidswerkers, door familie, door partner
- ▶ 'blame the victim'
- ▶ Huwelijksproblemen
- ▶ Terugtrekken uit sociale activiteiten
- ▶ Invloed op hoe mannen/vrouwen hun kinderen opvoeden

Historisch verloop zorg na seksueel geweld

Historisch verloop opstart ZSG

Politieke beslissing

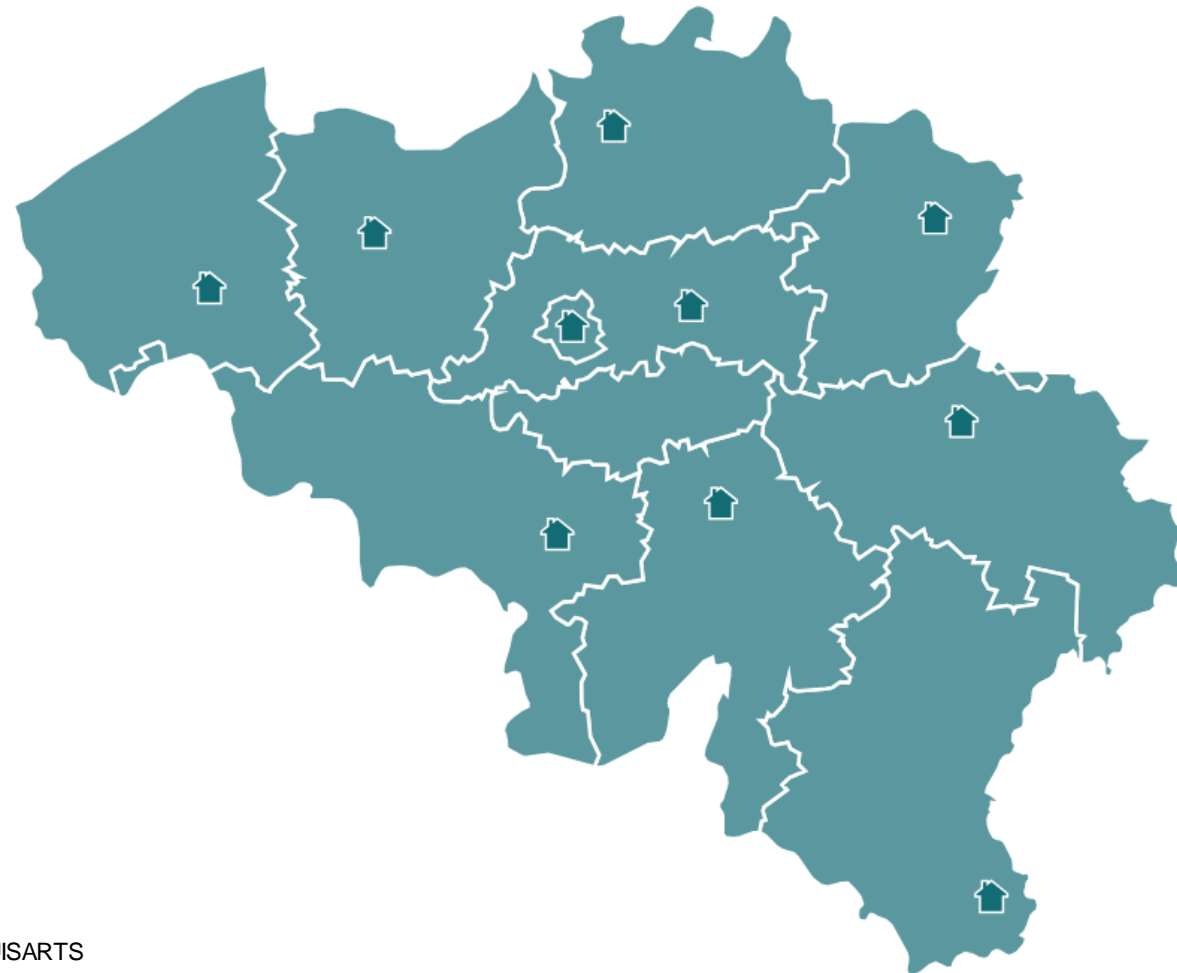
- ▶ 2016 Ratificatie van Conventie van Istanbul
- ➔ België moet referentiecentra voor seksueel geweld oprichten

- ▶ Nationaal Actie Plan gendergerelateerd geweld, Veiligheidsplan, ...
- ➔ Belangrijke focus op seksueel geweld

Opstart ZSG

- ▶ 2016: Haalbaarheidsstudie in opdracht van Staatssecretaris voor Gelijke Kansen en het Instituut voor de Gelijkheid van Vrouwen en Mannen (IGVM)
- ▶ November 2017: Pilotproject Belgische ZSG in 3 steden (**Gent**, Brussel en Luik)
- ▶ 2018-2019: Wetenschappelijke evaluatie na één jaar pilotproject door het UGent-ICRH
- ▶ 2020 beslissing Ministerraad tot uitbreiding en bestendiging ZSG (3 → 10 → 14), IGVM coördinator uitbreiding en uitrol

Operationele ZSG anno 2024

Zorg na seksueel geweld zoals het vroeger was (<2017)

Focus in België vooral forensisch

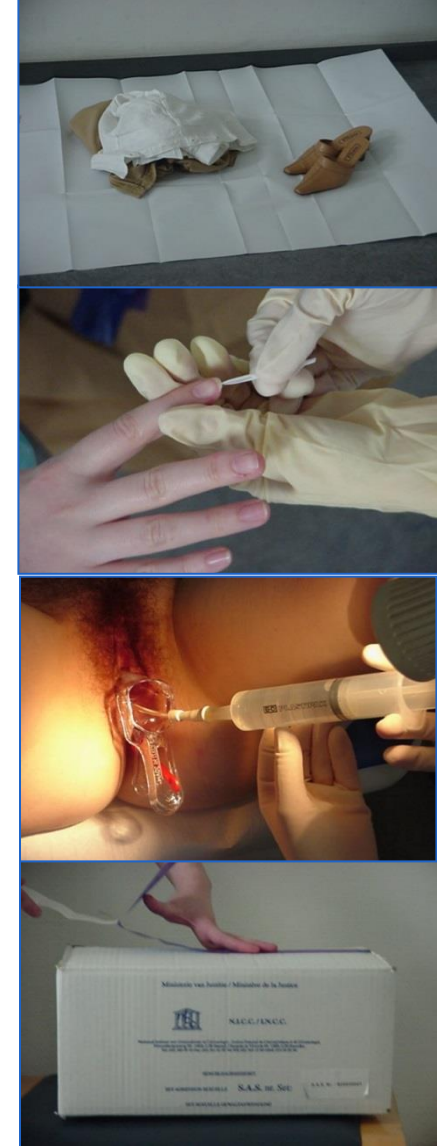
Seksuele agressie set (SAS)

- ▶ Lichaam van het slachtoffer = “plaats delict”: bron van DNA pleger
- ▶ **Drempel**, want eerst klacht neerleggen
- ▶ Als zeer invasief/traumatiserend ervaren
- ▶ Weinig privacy op spoed
- ▶ Steeds met politie in uniform
- ▶ Niet toegespitst op specifiek verhaal
- ▶ Slachtoffer moet verschillende keren verhaal doen
- ▶ Weinig aandacht voor psychologische opvolging

➔ Niet patiëntgericht

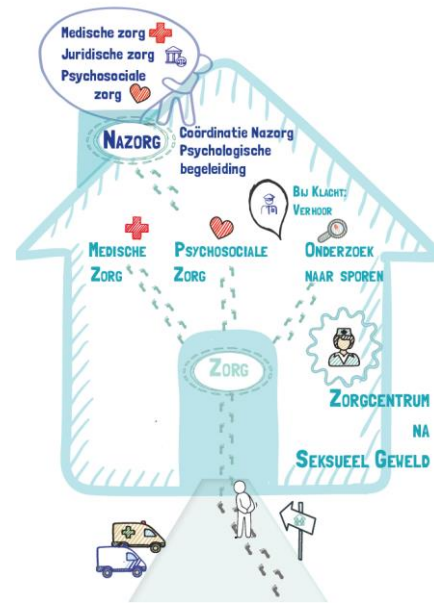
DAG VAN DE JONGE HUISARTS

➔ Niet holistisch qua zorg

Zorg na seksueel geweld zoals het nu is: Zorgcentrum na Seksueel Geweld (ZSG)

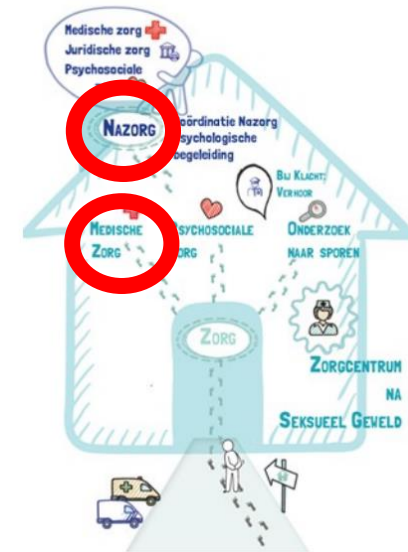
Taken ZSG: medische zorg

▶ ACUUT

- ▶ Baselinetesting
  - Serologie
  - PCR op contactplaatsen (oraal, vaginaal, anaal)
- ▶ Profylactische medicatie
  - AB tegen Chlamydia T./ N. Gonorrhoe
  - NONOPEP tegen HIV-infectie
  - noodanticonceptie: Norlevo of Ella-One (of IUD)
  - Afh van serologie Engerix B
- ▶ Medische zorg letsels (vaak minimaal)

▶ OPVOLGING

- ▶ HRC i.k.v. NONOPEP
- ▶ Medische opvolging na 2 maand in ZSG/huisarts
- ▶ Doorverwijzing andere artsen (o.a. Gyn) bij aanhoudende klachten

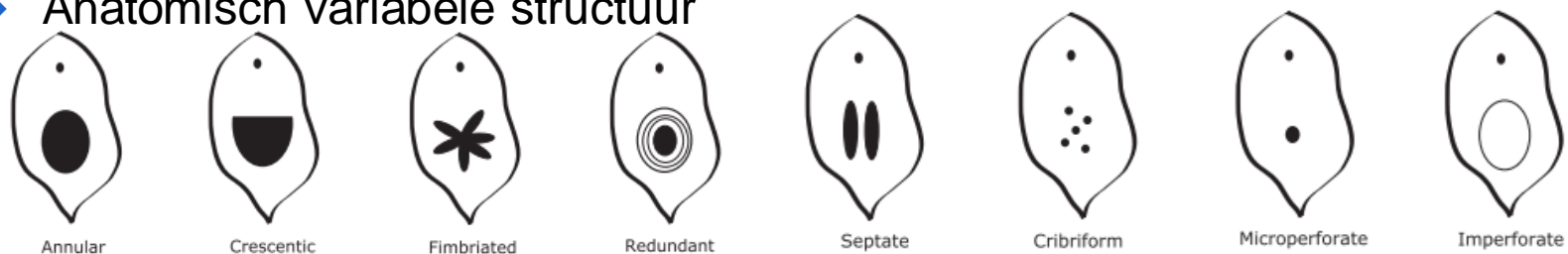
Taken ZSG: medische zorg

Acute traumatische letsels

- ▶ Vaak minimaal of geen
- ▶ Krassen, kneuzingen, striemen, laceraties
- ▶ Fracturen, hoofd en faciaal trauma, schotwondes, sterfte...
- ▶ Risico op letsel hoger indien
  - ▶ Dader is huidige of voormalige partner
  - ▶ Seksueel geweld in huis van slachtoffer of dader
  - ▶ Gebruik van wapen(s)
  - ▶ Alcohol, drugs

Hymen als marker voor penetratie?

▶ Anatomisch variabele structuur

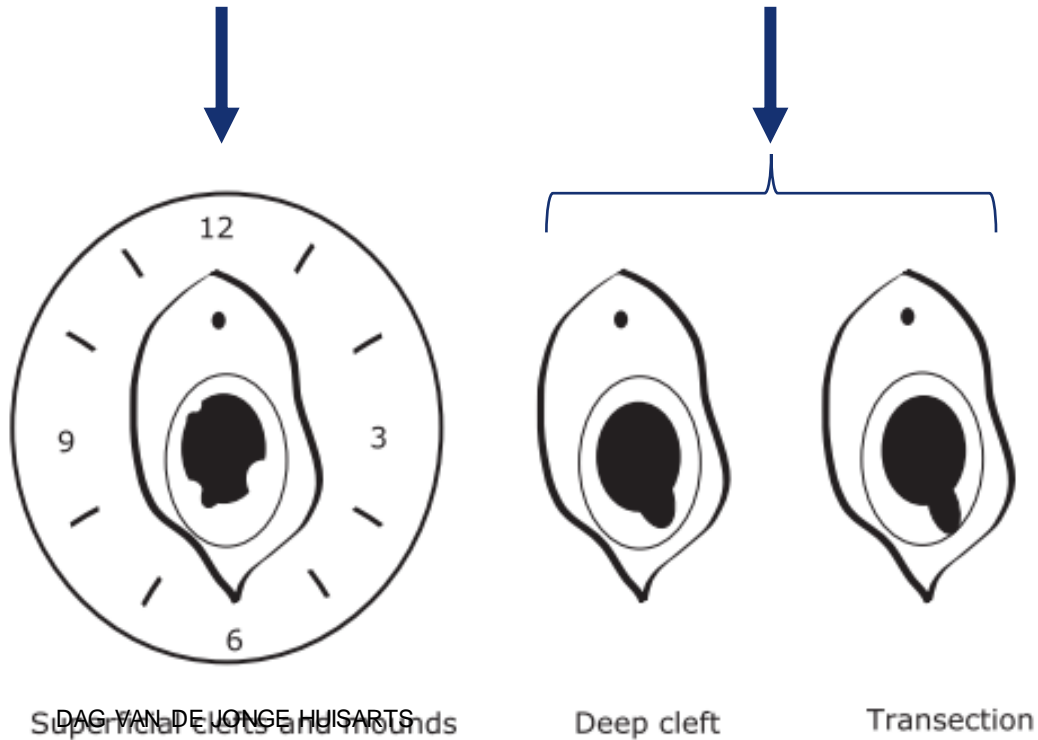

▶ Verschillend uitzicht naargelang levensfase

Kind			Adolescent
Neonaat	Kind tot 7j	Kind 7 – 10j	
Tot 28 dagen impregnatie van maternelle oestrogenen	De-oestrogenisatie	Oestrogenen spiegel stijgt	Fysiologische schommelingen
Dik/gezwollen (opgevouwen, uitsteken) Bleekroze kleur DAG VAN DE JONGE HUISARTS	Dun, <i>smooth-edged</i> Atrofie !! Highly sensitive	Gradueel verdikking en elasticiteit	Cfr volwassenen

Hymen

- ▶ Geen marker voor 'penetratie' gezien grote helingscapaciteit
- ▶ Niet-specifieke letsels vs specifieke letsels

Mythe van het maagdenvlies

Hymen

- ▶ Foutief idee dat een meisje/vrouw altijd bloedt bij ontmaagding
- ▶ Anatomisch variabele structuur: bij sommigen een uiterst fijn randje dat bij penetratie geen aanleiding geeft tot bloedverlies
- ▶ Schending hymen door andere, niet-seksueelgerelateerde handelingen (tampongebruik, intensieve sportactiviteiten en chirurgische ingrepen)

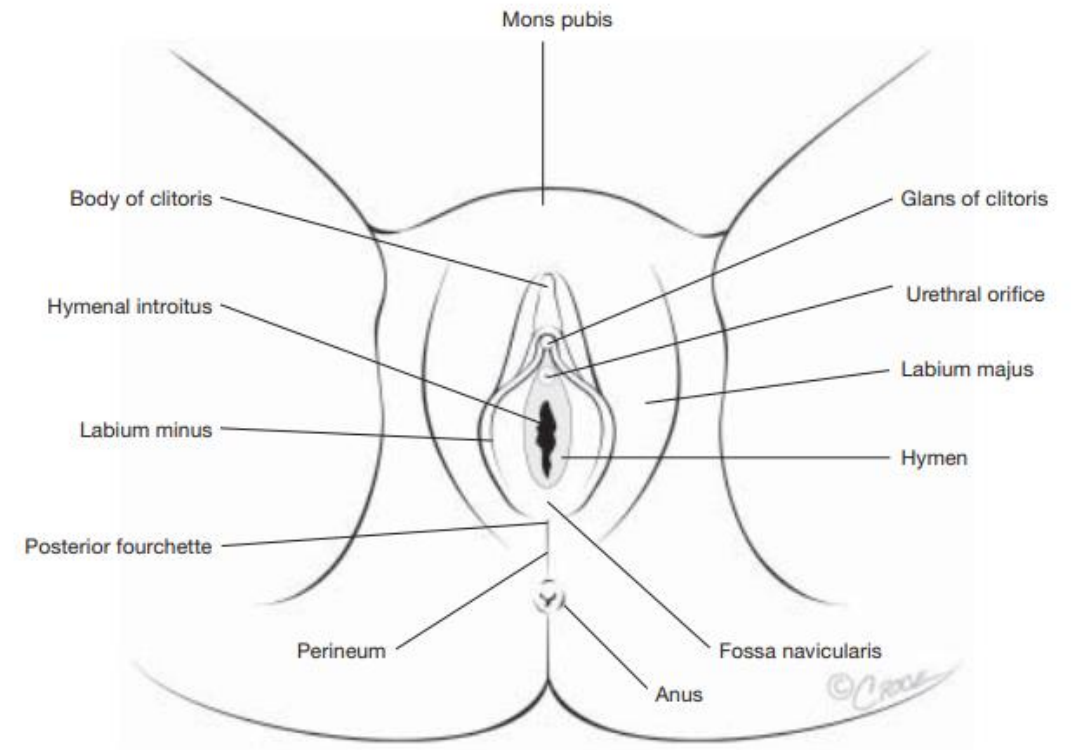
Opletten met uitspraken over maagdelijkheid

- ▶ Kellogg ND, Menard SW, Santos A. Genital anatomy in pregnant adolescents: "normal" does not mean "nothing happened". Pediatrics 2004;113:e67-9
- ▶ Studie bij 36 zwangerschappen of recente abortussen bij adolescenten waarvan 20 na seksueel misbruik (leeftijd range 12.3-17.8, gemiddeld 15.1j)
- ▶ Klinisch onderzoek hymen
  - ▶ 22 (64%) normaal
  - ▶ 8 (22%) inconclusief
  - ▶ 4 (8%) suggestief
  - ▶ 2 (6%) zeker evidentie voor penetrerend trauma

Genitale letsels na seksueel geweld bij vrouwen

- ▶ Meest waarschijnlijk thv
  - Posterieure fourchette
  - Labia minora
  - Hymen
  - Fossa navicularis
- ▶ Meest voorkomende genitale letsels
  - Scheur/laceratie
  - Ecchymose (blauwe plekken)
  - Schaafwonde
  - Roodheid
  - Zwelling

SOA

bijzonderheden specifiek voor KINDEREN

- ▶ Verticale transmissie: in utero (syphilis, HIV), perinataal (gono, chlam, HPV, HS)
  - ▶ Seksueel misbruik: SOA na seksueel misbruik bij kinderen 1 tot 5%
-
- ▶ Diagnostiek
    - ▶ Anamnese bij kinderen onvolledig of onbetrouwbaar
    - ▶ Bij verdenking seksueel geweld of indien letsels aanwezig
    - ▶ Stalen van verschillende ingangspoorten voor infectie (vagina, anus, oropharynx, 1ste straal urine)
      - Cave: geen intracervicale afname bij prepuberale meisjes!

SOI transmissie en mogelijkheid verticale transmissie bij prepuberale kinderen

SOI	Incubatieperiode	Mogelijkheid verticale transmissie	Waarschijnlijkheid seksueel misbruik
N. gonorrhoeae	2–7 dagen	0-6m	Waarschijnlijk, zeker bij leeftijd > 1j
C. trachomatis	1–3 weken, mogelijk tot 6 weken	0-3j	Waarschijnlijk, zeker bij leeftijd > 3j
HSV	2–14 dagen	0-3m	Waarschijnlijk
Trichomonas vaginalis	1–4 weken	0-6m	Waarschijnlijk, zeker bij leeftijd > 6m
HPV	≥1 maand	0-2j	Mogelijk; waarschijnlijk bij leeftijd >2j
Syfilis	Tot 90 dagen	Onafhankelijk van leeftijd	Waarschijnlijk
HIV	Tot 6 maanden, echter meestal seroconversie binnen 4-12 weken	Onafhankelijk van leeftijd	Mogelijk
Hepatitis B	Tot 3 maanden	Onafhankelijk van leeftijd	Mogelijk

Implications of commonly encountered sexually transmitted or sexually associated infections for diagnosis and reporting of sexual abuse among infants and prepubertal children

Infection	Evidence for sexual abuse	Recommended action
Gonorrhea*	Diagnostic	Report†
Syphilis*	Diagnostic	Report†
HIV§	Diagnostic	Report†
<i>Chlamydia trachomatis</i> *	Diagnostic	Report†
<i>Trichomonas vaginalis</i> *	Diagnostic	Report†
Anogenital herpes	Suspicious	Consider report†,¶
Condylomata acuminata (anogenital warts)*	Suspicious	Consider report†,¶,**
Anogenital molluscum contagiosum	Inconclusive	Medical follow-up
Bacterial vaginosis	Inconclusive	Medical follow-up

Sources: Adapted from Kellogg N; American Academy of Pediatrics Committee on Child Abuse and Neglect. The evaluation of child abuse in children. *Pediatrics* 2005;116:506–12; Adams JA, Farst KJ, Kellogg ND. Interpretation of medical findings in suspected child abuse: an update for 2018. *J Pediatr Adolesc Gynecol* 2018;31:225–31.

* If unlikely to have been perinatally acquired and vertical transmission, which is rare, is excluded.

† Reports should be made to the local or state agency mandated to receive reports of suspected child abuse or neglect.

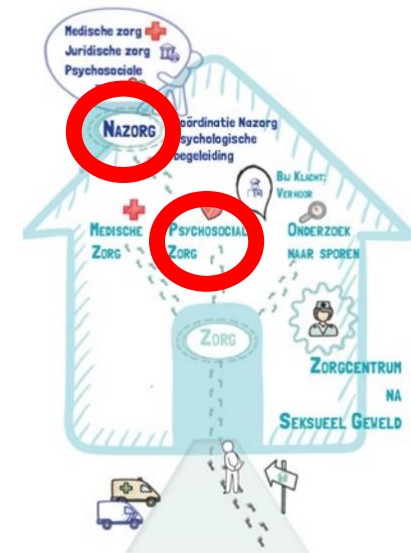
§ If unlikely to have been acquired perinatally or through transfusion.

¶ Unless a clear history of autoinoculation exists.

** Report if evidence exists to suspect abuse, including history, physical examination, or other identified infections. Lesions appearing for the first time in a child aged >5 years are more likely to have been caused by sexual transmission.

Taken ZSG: Psychosociale zorg

- ▶ Casemanagement door forensisch verpleegkundige
  - ▶ Initieel
  - ▶ Opvolging

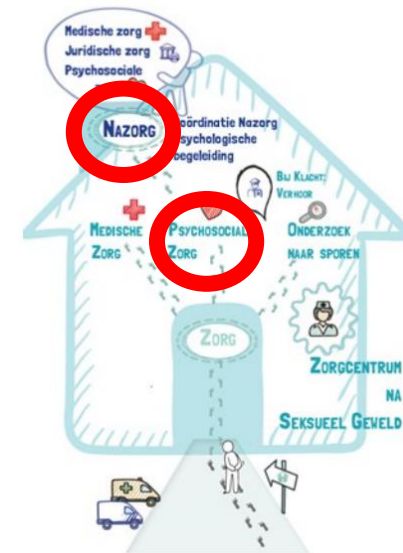
Taken ZSG: Psychologische nazorg

- ▶ Doel: Preventie posttraumatische stressklachten
- ▶ Wie: Traumapsychologen
  1. Psycho-educatie
  2. Supportieve therapie
  3. EMDR
  4. Doorverwijzing
- ▶ Hoe:
  - ▶ Enerzijds een vast protocol
  - ▶ Anderzijds zorg op maat, afhankelijk van:
    - Aanwezigheid netwerk (thuiscontext, natuurlijk netwerk, professioneel netwerk,...)
    - Eigen rugzak en aard van het trauma (acuut, enkelvoudig, chronisch,...)
    - Heftigheid van eerste acute stressreactie,...

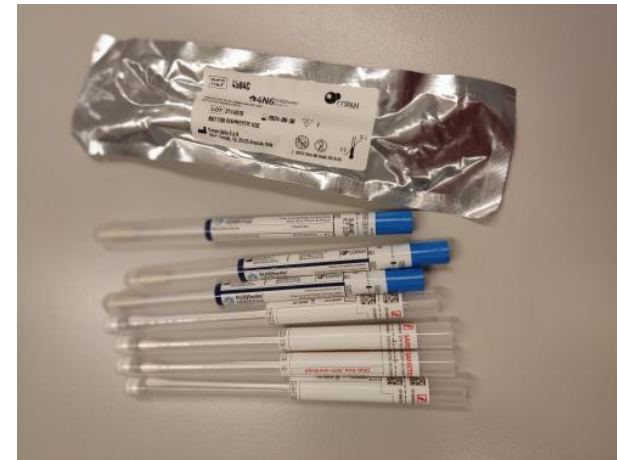
Taken ZSG: Psychologische nazorg

- ▶ ACUUT = Binnen de week na seksueel geweld
  - Na aanmelding op het ZSG en opvang door FV
  - Op dag 3-4
  - Mogelijkheid tot langdurig traject
- ▶ NIET-ACUUT = >1 maand na het seksueel geweld
  - Afspraak rechtstreeks bij psy
  - 1 à 2 oriënterende gesprekken
  - Gerichte doorverwijzing

Taken ZSG: forensische zorg

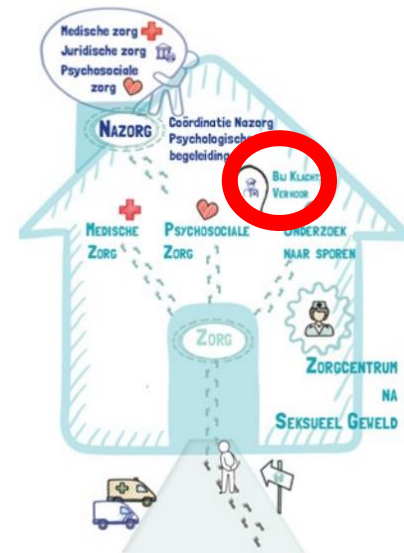
- ▶ Quid termijn sporen (na 7d geen forensisch onderzoek)
- ▶ Standaard uitvoeren van forensisch onderzoek
- ▶ Op basis van forensisch stappenplan
- ▶ Enkel afname van nodige stalen in functie van contact
- ▶ Bewaring van stalen
  - ▶ gedurende 6 maanden zodat ze in beslag kunnen worden genomen als slachtoffer later beslist klacht in te dienen
  - ▶ Minderjarig tot 50j
- ▶ Geen oordeel maar beschrijving

Taken ZSG: Verhoor door zedeninspecteurs

- ▶ Enkel als slachtoffer klacht wil neerleggen
- ▶ Gefilmd verhoor (volwassenen) of audiovisueel verhoor (kinderen/kwetsbare groepen)
- ▶ In daarvoor voorzien lokaal op ZSG, afgenomen door zedeninspecteur in burger
- ▶ TAM verhoor in politiebureau → Te plannen
- ▶ Beperken van drempels om klacht neer te leggen

Taken ZSG

Coördinatie van de nazorg

- ▶ Regelmatige contactname na seksueel geweld
- ▶ Doorverwijzing naar en opvolging van extern zorgaanbod:
  - ▶ **Medisch:** organisatie van consultaties vb. Aids Referentie Centra/ gynaecoloog
  - ▶ **Psychologisch:** PTSD voorkomen
  - ▶ **Juridisch:** vb. Slachtofferonthaal justitiehuisen
  - ▶ **Psychosociaal:** vb. Slachtofferhulp CAW, Vertrouwenscentrum kindermishandeling (VK)
- ▶ Aangepast aan noden van slachtoffer

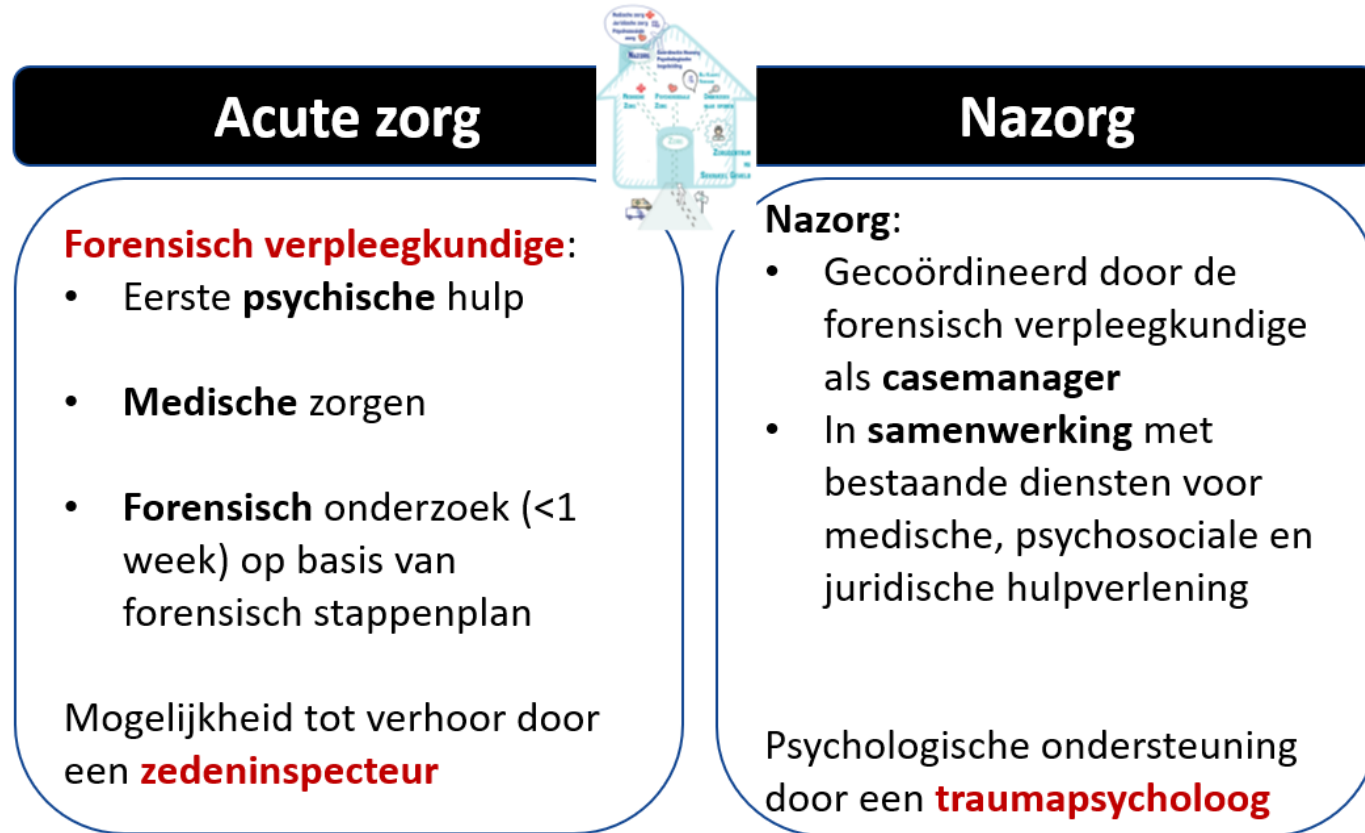

Specifiek voor minderjarigen

- ▶ Multidisciplinair team: minstens FV + arts
- ▶ Handelingsbekwaam?
- ▶ Aandacht voor veiligheid en bescherming
- ▶ Bij niet-klachtneerlegging: bespreking spreekrecht (art 458bis sw)
- ▶ Samenwerking met VK
- ▶ Verhoor:
  - ▶ Zedeninspecteur voor van steunfiguren
  - ▶ TAM verhoorders bij TAM verhoor minderjarige slachtoffers

Samenvatting:

Zorg na seksueel geweld op ZSG = Holistische zorg op één plaats

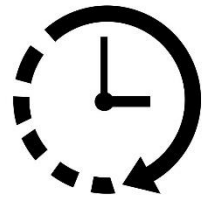
Voor slachtoffers van alle leeftijden die zich tot 1 maand na het seksueel geweld aanmelden

Aanmelding met Forensisch Stappenplan (FOSTA) - tijdsverloop

Inhoud Forensisch Stappenplan (FOSTA)

- ▶ Onthaal patiënt – Eerste psychologische bijstand
- ▶ Administratie – Informed Consent
- ▶ Medische voorgeschiedenis/Medicatie en allergieën
- ▶ Menstruele en obstetrische voorgeschiedenis
- ▶ Seksuele voorgeschiedenis
- ▶ Anamnese van seksueel geweld/vrij verhaal
- ▶ Checklist type contact
- ▶ Gebruik van alcohol en drugs
- ▶ Daden gesteld na seksueel geweld
- ▶ Anamnese van huidige lichamelijke klachten

- ▶ Lichamelijk onderzoek en staalname
- ▶ Anogenitaal onderzoek + staalname
- ▶ Bloed – en urine staalname

- ▶ Medicatie-opstart
- ▶ Psychologische risicotaxatie
- ▶ Mogelijk verhoor politie

- ▶ **Totale tijdsinvestering op ZSG: tussen 2 en 6-8 uur**

Do's & dont's

Aandachtspunten voor hulpverlener

Do

- ▶ Bied veiligheid – hier en nu
- ▶ Blijf rustig, praat rustig, accepteer stiltes
- ▶ Normaliseer gedachten / toon begrip
- ▶ Normaliseer gevoelens (normale reactie op abnormale toestand)
- ▶ Beweeg rustig en traag (lichaamstaal, spiegelen, afstand houden)
- ▶ Wees duidelijk: wat, waarom, verloop (woordgebruik)
- ▶ Wees voorspelbaar: zeg wat je doet (aanrakingen)
- ▶ Wees consequent: doe wat je zegt
- ▶ Controle: geef beslissingskracht (keuze laten indien mogelijk)
- ▶ Geef grenzen aan: waarover wel of geen controle (procedures HV)

Aandachtspunten voor hulpverlener

Sporenbewarend werken

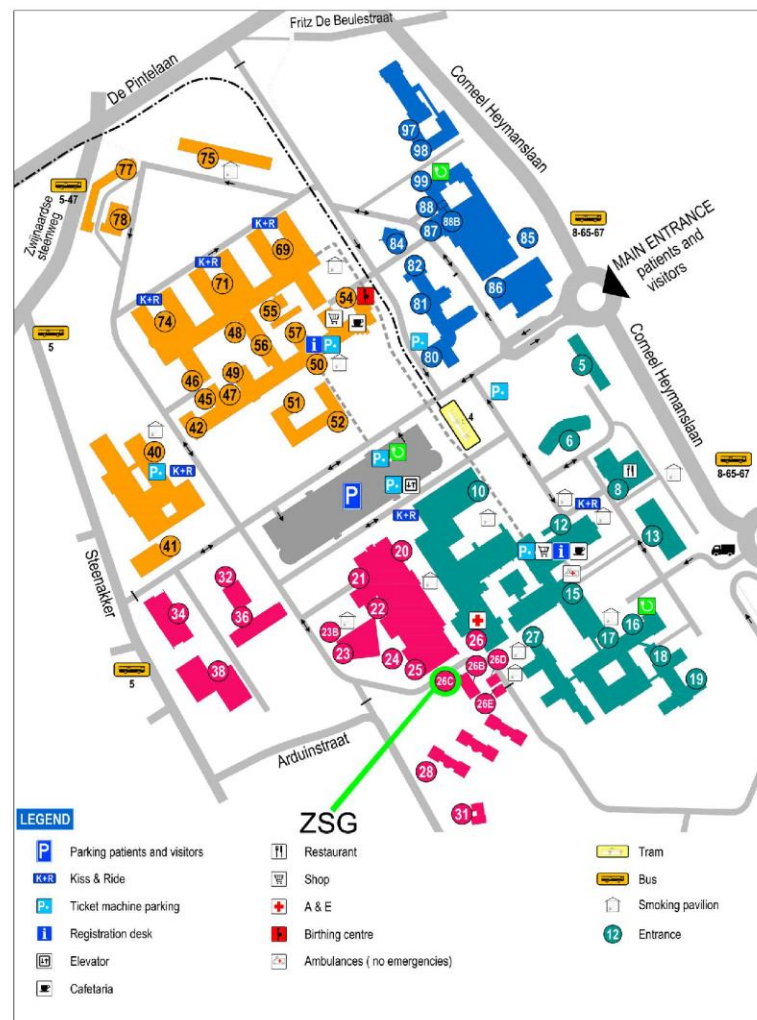
- ▶ Kom zo snel als mogelijk naar het ZSG
- ▶ Probeer de patiënt zo weinig mogelijk aan te raken
- ▶ Geef liever niets te drinken of te eten
- ▶ Toiletbezoek uitstellen indien mogelijk (ev. urinestaal en toiletpapier bewaren)
- ▶ Kledij van moment van de feiten liefst aanlaten en vrijwaren van contaminatie, alle stukken (vb handdoek of lakens) meebrengen (alles apart in papieren zakken)
- ▶ Indien verdachte nog in de buurt en geen politie, foto of ID verdachte, ev. namen getuigen noteren

Aandachtspunten voor hulpverlener

DON'TS

- ▶ Niet onverwachts aanraken, onverwachtse bewegingen
- ▶ Niet oordelen/veroordelen (opmerkingen over kledij, uiterlijk, middelengebruik)
- ▶ Geen valse beloftes
- ▶ Vermijd gebruik technische termen
- ▶ Niet te veel vragen stellen of druk leggen om te vertellen

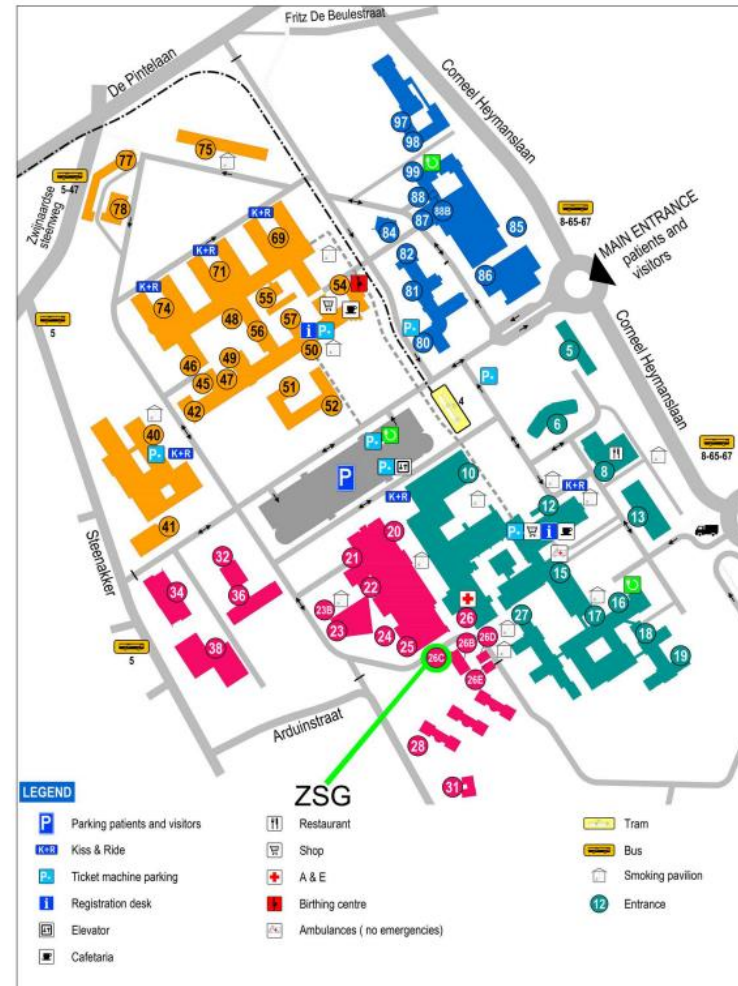
Locatie

Locatie ZSG Gent

DAG VAN DE JONGE HUISARTS

zsg.belgium.be

The screenshot shows the homepage of the website zsg.belgium.be. At the top left is the logo for 'Zorgcentra na Seksueel Geweld' (ZSG), featuring three stylized houses in teal, orange, and teal. The navigation menu at the top includes 'Over de Zorgcentra', 'Nieuws', 'Cijfers', 'Publicaties', 'FAQ', and 'Contact'. Below the navigation is a search bar with the text 'Slachtoffer', 'Steunfiguur', and 'Professional' and a magnifying glass icon. The main heading is 'Zorgcentra na Seksueel Geweld'. Below this is a paragraph: 'De Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG) bieden allesomvattende zorg aan slachtoffers van seksueel geweld en advies aan hun steunfiguren. Deze zorg wordt aangeboden onder één dak door een speciaal opgeleid team.' To the right of the text is an illustration of three stylized houses in teal, orange, and teal. Below the text is an orange button that says 'Meer weten over de Zorgcentra'. At the bottom, there are three white boxes with icons and text: 1. An icon of a person in a teal sweater with a white wave pattern, with the text 'Ik ben slachtoffer' and links 'Ik zoek informatie' and 'Ik heb hulp nodig'. 2. An icon of a person in a white shirt holding an orange umbrella over another person, with the text 'Ik ben een steunfiguur' and a link 'Ik zoek informatie'. 3. An icon of three people in teal, orange, and white, with the text 'Ik ben een professional' and links 'Ik zoek informatie' and 'Ik wil iemand doorverwijzen'.

Over de Zorgcentra Nieuws Cijfers Publicaties FAQ Contact

Zorgcentra na Seksueel Geweld

Slachtoffer Steunfiguur Professional

Zorgcentra na Seksueel Geweld

De Zorgcentra na Seksueel Geweld (ZSG) bieden allesomvattende zorg aan slachtoffers van seksueel geweld en advies aan hun steunfiguren. Deze zorg wordt aangeboden onder één dak door een speciaal opgeleid team.

[Meer weten over de Zorgcentra](#)

Ik ben slachtoffer
[Ik zoek informatie](#) | [Ik heb hulp nodig](#)

Ik ben een steunfiguur
[Ik zoek informatie](#)

Ik ben een professional
[Ik zoek informatie](#) | [Ik wil iemand doorverwijzen](#)

Info voor steunfiguren

Contactgegevens ZSG Gent

- ▶ ZSG@UZGENT.BE
- ▶ T: 09/332.80.80
- ▶ 7/7 aanwezig van 06u45 tot 22u15, daarna wachtdienst

CONTACTGEGEVENS

ZSG@UZGENT.BE

T: 09/332.80.80

7/7 aanwezig van 06u45 tot 22u15, daarna wachtdienst

Universitair Ziekenhuis Gent

C. Heymanslaan 10 | B 9000 Gent

T +32 (0)9 332 21 11

E info@uzgent.be

www.uzgent.be

Volg ons op

